

УСЛОВИЯ И ВЪЗМОЖНОСТИ ЗА РАЗВИТИЕ НА ТУРИЗЪМ В СЕЛСКИТЕ ТЕРИТОРИИ НА СЕВЕРОЗАПАДНИЯ РАЙОН ЗА ПЛАНИРАНЕ

Мария Грозева¹

Целта на настоящото изследване е анализ на капацитета на настанителната база и възможностите за развитие на селски туризъм в Северозападния район за планиране. Съгласно Закона за регионалното развитие на Република България тази част на страната обхваща следните пет административни области: Видин, Монтана, Враца, Плевен и Ловеч. Развитието на този вид туризъм зависи от много условия и фактори. Най-важни са трите групи фактори: наличие на съхранена природна среда, осигуряваща възможности за отдих и рекреация; самобитен облик на селата и местата за настаняване, позволяващи запознаване с характерните местни обичаи, занаяти, бит и кухня, както и съществуване на атрактивни природни и/или антропогенни обекти, разположени относително близо до местата за настаняване; качеството на настанителната база.

Ключови думи: селски туризъм, база за настаняване, Северозападен район за планиране

CONDITIONS AND OPPORTUNITIES FOR TOURISM DEVELOPMENT IN THE RURAL AREAS OF THE NORTHWEST PLANNING REGION

Mariya Grozeva

Abstract: The aim of this study is to analyze the capacity of accommodation base and opportunities for rural tourism, i.e. the tourism in the rural territories of the Northwest Planning Region. Under the Law on Regional Development of Bulgaria (SG. 50, May 30, 2008) that part of the country covers the following five districts: Vidin, Montana, Vratsa, Plevan and Lovech. The development of rural tourism depends on many conditions and factors. But most important are three groups of factors: The first group includes presence of preserved natural environment that provides opportunities for relaxation and recreation; 2) The second is distinctive appearance of the villages and places of accommodation, which

¹ Департамент География на НИГГТ – БАН; mariya_grozeva@abv.bg

allow familiarization with typical local customs, crafts, lifestyle, cuisine, architecture and so on, as well as the availability of attractive natural and/or anthropogenic sites located relatively close to the villages; 3) The third group of factors - not less important than the first two - is the quality of the accommodation base, which must meet the demands of the modern traveler.

Keywords: rural tourism, accommodation basis, Northwest planning region;

УВОД

През последните десетилетия, освен вече утвърдените видове туризъм, на туристическия пазар се предлагат и някои сравнително нови или не съвсем напълно включени в туристически оборот продукти. Относително нови видове туризъм са конгресният, селският, занаятчийският (при който туристите се запознават, а при желание и произвеждат изделия по традиционни начини), културният, религиозният и т. н.

Селският туризъм се развива в неурбанизирани райони, които имат запазена околна среда и самобитен облик, както и в местата, предоставящи най-доброто съчетание на гостоприемство, добра кухня и специфична атмосфера. Те най-често се намират в планинските и селските територии. Според определението, дадено от Българската асоциация за алтернативен туризъм (БААТ) – „селският или агротуризмът е разновидност на алтернативния туризъм. Характеризира се с престой в селска среда (къщи, устроен в близост къмпинг или друга настанителна база), контакт с домакините, достъп до стопанството или престой във ферма. Той може да се яви като преминаващ, т.е. престой в рамките на обиколен тур или като уикенд, или дори една седмица престой. И в двата случая туристите очакват да се включат в ежедневието на домакинството: беритба на плодове и зеленчуци, билки, приготвяне на традиционни ястия, включване в обичаите и празниците на района, наблюдение или обучение в местните занаяти, фолклорни и земеделски традиции. Тези дейности обикновено се допълват с различни видове активен или културен туризъм (пешеходен, планинско колело, езда, посещение на манастири, музеи, археологически и други забележителности, училище по занаяти) и най-често е комбинация от всичко това.“

С други думи, селският туризъм е отговорно пътуване и отдих до територии със съхранена природа и автентична култура. Той допринася за повишаване благосъстоянието на местната общност, създава уважение към местната култура, щади средата от негативните ефекти на туризма, присъщи за големите курортно-туристически комплекси. Характерно за него е, че настаняването и храненето отразяват спецификата на района и местните традиции. Упражняват се дейности на открито, като се утвърждава практиката самите туристи (посетители) да участват непосредствено в създаването на един или повече туристически продукти, което за тях носи определени положителни емоции. Това се съчетава с посещения на природни забележителности, местни културни прояви, пешеходни, велосипедни или конни преходи.

ОСНОВНИ ФАКТОРИ, ВЛИЯЕЩИ ВЪРХУ РАЗВИТИЕТО НА СЕЛСКИЯ ТУРИЗЪМ

Започнал като социален вид туризъм във Франция, в момента селският туризъм е популярен в целия свят. Това се дължи на факта, че през последните 30 години европейският туризъм се характеризира с високи темпове на развитие, водещо до прекалено разрастване на основните туристически курорти и екстензивно развитие на морските курорти с въвеждането в експлоатация на неизползвани дотогава територии – предимно морски крайбрежия. И тъй като туристическата индустрия е тясно свързана със състоянието на околната среда, осъзнаването на екологичните проблеми от туристите и туроператорите води до действия от страна на обществения сектор, имащи за цел ограничаване на възникналите отрицателни последствия. Замърсяването на природата и динамичният начин на живот в градовете естествено подтиква хората да търсят спокойствие и отмора сред чиста природа и по-усамотени места. В този смисъл селският туризъм, като почивка в селска местност, не е само мода, а необходимост. Все повече хора предпочитат да прекарват свободното си време извън големите курортно-туристически комплекси. Налице е засилващ се стремеж за откъсване не само от трудовото и битово ежедневие, но и желание за емоционални преживявания и съприкосновение със селска среда и с нейните особености и традиции. При селския туризъм се използват възстановителните и профилактичните свойства на природните компоненти и съответно основните пазарни сегменти за него са сред любителите на тишината и спокойствието на природата – хора, предпочитащи пасивния отдих с нощувки в селска среда, които проявяват интерес и към допълнителни дейности, свързани със селския бит, или любители на активния отдих сред природата, предпочитащи да отседат в селски къщи. Във Франция този вид туризъм вече се практикува от 90 % от французите, докато на другите дестинации преобладаващият контингент туристи е от чужденци.

Както и в редица други страни, така и в България се постави началото на развитие на туризма в селските части на страната и особено в онези от тях, които имат запазен автентичен архитектурен и битов облик и запазена природна среда.

Развитието на този вид туризъм зависи от много условия и фактори, като най-важните могат да бъдат диференцирани в три групи:

Първата група изисква наличие на съхранена природа и възможности за отдих и рекреация.

Втората – осигурява запознаване с характерните местни обичаи, занаяти, бит и кулинария, както и наличие на атрактивни природни и/или антропогенни обекти, разположени в близост до местата за настаняване.

И третата – включва най-общо казано качеството на настанителната база. С известна условност нейното значение може да се определи като вторично, защото без потенциалите на първите две групи въобще не би се развивал селският туризъм. От друга страна обаче, без подходяща база за настаняване тези дадености не биха преминали в категорията на туристическите ресурси. Налице е взаимна зависимост между трите групи фактори.

Други условия са финансовото състояние на местното население; желанието за развитие на такава стопанска дейност; наличие на психологически нагласи

у хората, решили да поддържат подобна база; удобен транспортен достъп до селищата, както и до близки атрактивни природни или антропогенни обекти и други предпоставки.

В тази връзка от специалисти от БААТ е създадена марката „Български дом“, която има за цел:

- да свърже в национална мрежа за настаняване къщи, семейни хотели, вили, отговарящи на новите потребности и стандарти в туризма;

- да предложи и гарантира на клиентите услуги с контролирано качество чрез спазване на единни вътрешни стандарти за посрещане и обслужване на туристи в обектите.

- да насочва и подпомага туристическите престои в селските райони и формирането на цялостен туристически продукт „алтернативен туризъм“ на територията на България;

- да отговори на изискванията и потребностите на съвременния туризъм, базиращ се на автентичност, близък контакт с природата, тишина и спокойствие, предразполагаща приятелска обстановка, желание за активно прекарване на свободното време, за контакти с местните хора и опознаване на техните обичаи и традиции;

- да участва в популяризирането и опазването на културното и природно наследство и облика на българското село;

- да участва в устойчивото развитие на районите със съхранени природни и културно-исторически ресурси;

- да съдейства за създаване на трудова заетост и подобряване на туристическата инфраструктура.

Основните критерии в Хартата „Български дом“ се отнасят до качеството на посрещане и настаняване, качеството на услугите, външното пространство, устойчивото развитие и опазване на околната среда.

СЪСТОЯНИЕ НА НАСТАНИТЕЛНАТА БАЗА ЗА СЕЛСКИ ТУРИЗЪМ В СЕВЕРОЗАПАДНИЯ РАЙОН

Независимо от нееднакъв смисъл, който отделните автори влагат в понятието „селски туризъм“ (Станкова, 2003; Roberts, Hall, 2001; Page, Gets, 1997), те недвусмислено определят, че този сегмент от туристическата индустрия се развива в селски територии. Под селска територия трябва да се разбира не само отделните селски селища в техните кадастрални граници, но и прилежащите им землища, в които се осъществяват различни стопански дейности и които при подходящи условия също могат да бъдат атрактивни за туристите.

Общият брой на селата в страната през 2012 г. е 5045. От тях 183 са без жители, но не са извадени от списъка на населените места, а в други 1127 техният брой е между един и 50 души. Следователно теоретично с някакъв потенциал за развитие на селски туризъм са 3735 села в България.

В настоящото изследване се разглежда Северозападният район за планиране, който обхваща пет области: Видин, Монтана, Враца, Плевен и Ловеч.

В този планов район с къщи за гости, вили под наем или хотели за селски туризъм разполагат 50 села и 1 планинска местност (Петроханския проход,

общ. Берковица). Тяхното разпределение по области е следното: във Видинска област – 4 села, в област Монтана – 8 села и 1 мотел-ресторант в прохода Петрохан, във Врачанска област – 5 села, в Плевенска – 3, и Ловешка област – 30. Както се вижда, с най-голяма база е Ловешка област.

Редно е да се отбележи, че всички данни за видовете настанителна база, както и за селата, в които е разположена, не са окончателни и непрекъснато се променят. Промените зависят от много условия и фактори, сред които най-важни са финансовото състояние на местното население, възможността за заетост на базата и за възвращаемост на вложените средства.

Въпреки че тези селски къщи притежават категория съгласно Наредбата за изисквания към местата за настаняване и според международните стандарти, Хартата „Български дом“ предлага въвеждане на 3-степенна категоризация за качество на настаняването и обслужването специално за селски къщи, чийто знак е символът „слънце“. Предлага се и допълнителна независима категория „Автентичност“ за много добре запазен или пресъздаден облик на стара българска къща. Категоризирането би могло да се извърши на договорна основа между членове и нечленове на БААТ и постоянната Комисия „Български дом“, която се ръководи от член на Управителния съвет на Асоциацията.

Четири места за настаняване във **Видинска област** са в селата Ново село (общ. Винарово), където има къща за гости с 8 места за настаняване, Арчар (общ. Димово) с вила за 4 човека, Дъбравка (общ. Белоградчик) с вила за 10 човека и Извор (общ. Белоградчик) с вила под наем за 4 посетители. Общо в тези четири села могат да бъдат настанени 28 души. Съществуват условия за плаж, риболов и плуване по река Дунав, Стакевска река или езерото Рабиша, в което има и възможности за сърф, лов на водни птици и почивка на палатка. От селскостопанските обекти само вилата в с. Арчар притежава собствена градина с овощни и декоративни дръвчета, а от допълнителните услуги само в с. Извор домакините предоставят велосипеди под наем, въдици под наем и гид. Природните и културните забележителности наблизо са във Видин, Белоградчик, Арчар (останките от древноримското селище и крепост Рациария), пещерата Магура, Рабишкото езеро и др.

В **област Монтана** селски туризъм може да се практикува в 8 села и един отделен обект – мотел-ресторант за 21 човека в прохода Петрохан (общ. Берковица). Места за настаняване се предлагат в селата: Долна Рикса (общ. Монтана) – къща за гости за 11 човека, Мартиново (общ. Чипровци) – къща за 7 човека, Белимел (общ. Чипровци) – семеен хотел за 12 души, Челюстница (общ. Чипровци) – вила за 18 гости, Гаврил-Геново (общ. Георги-Дамяново) – къща за гости и бунгала за 25 човека, Бистрилица (общ. Берковица) – комплекс от 3 реставрирани къщи за 19 посетители, Горно Церовене (общ. Монтана) – къща за 10 туристи, Бързия (общ. Берковица) – 1 вила и 1 къща с общо 19 места за настаняване. Както се вижда, капацитетът за настаняване е различен – от 25 човека в гостоприемница в с. Гаврил-Геново, следван от мотела в Петроханския проход (21 легла) и къщите в селата Бистрилица (19 места) и Челюстница (18 места). Общият капацитет за селски туризъм на областта за настоящия момент е 123-ма души.

И осемте села предлагат възможности за риболов и плаж. От занаятите най-автентичен за този край е килимарството, съхранено в гр. Чипровци и окол-

ните села, където и до наши дни има действащи станове и може да се купи екземпляр от една от безспорните марки на България – чипровският килим. От селскостопанските дейности туристите могат да се запознаят с производството и да дегустират истинско биволско, овче и краве кисело мляко в мотел-ресторанта в прохода Петрохан, където домакините притежават собствена мандра. Бране на горски плодове е възможно да се извършва на много места, тъй като районът е известен с изобилието на къпини, боровинки и малини. В с. Бистрилица посетителите могат да комбинират пешеходните и велосипедните разходки с използването на съоръженията за спортни игри и на басейна към комплекса и извършването на някои типични селски дейности в малкото стопанство на домакините. Екокомплексът в селото е отличен с наградата на Европейския съюз „Зелена къща“ за утвърдени традиции и опазване на околната среда. Сред любителите на активния отдых сред природата всеки би могъл да задоволи хобито си – туризъм по пешеходни пътеки, като тази от Лопушанския манастир до с. Железна или по известната Копренска екопътека от с. Копиловци до вр. Копрен, по Стария Римски път до яз. „Огоста“, до с. Калиманци и Балова шума, както и по маркираната пешеходна пътека по билото на Западна Стара планина към вр. Тодорини кукли, откъдето се виждат вр. Ком, Вършец и Дунавската равнина. В семейния хотел в с. Белимел се предлагат и услугите на планински водач. В язовирите и реките има възможности за риболов. Близко до мотела в Петроханския проход съществува и минерален извор. Ски-пистите под вр. Ком са привлекателно място за ски-спускания, ски-бягания и пързаляне с шейни. Околностите на с. Белимел предлагат възможност за изследване на множество пещери в района. Сред културните забележителности са Историческият музей в Чипровци, Лопушанският, Чипровският и Клисурският манастир, скрити в северните гънки на Стара планина, и др. Един от най-интересните и живописни пътища в България е този, който минава между Западна Стара планина и Широка планина – Монтана–Гаврил-Геново–Белимел–Долни Лом–Белоградчик. В почти всички обекти има Wi-Fi, а в някои от тях се предоставя обслужване на чужденците на английски и руски или на немски и руски език.

Във **Врачанска област**, разположена в западните части на Северния Предбалкан, места за настаняване се предлагат в 5 села: Типченица (общ. Мездра) с хотел с 60 легла, Горна Бешовица (общ. Мездра) с хотел с 30 легла, Краводер (общ. Криводол) с 2 къщи за гости за 38 човека, Караш (общ. Роман), където има семеен хотел с 25 легла и Сираково (общ. Борован) с къща за гости за 14 човека. Целият капацитет на областта в тези села е 167 легла. Къщите за гости съчетават градските удобства с уюта и тишината на селото. Почти навсякъде има възможности за риболов, плаж и бране на гъби и билки. Хотелът в с. Горна Бешовица разполага със СПА отделение, конферентна зала, фитнес и сауна, а семейният хотел в с. Караш, разположено покрай една от най-чистите реки в България – р. Малки Искър, и къщата за гости в с. Краводер предлагат спортни съоръжения по плажен волейбол, мини-гольф, футбол на малки врати, тенис и басейни. Районът е богат на карстови пещери, но в тази област също предоставят планински водач само от едно място – хотелът в с. Караш, в който домакините могат да обслужват чужденци на английски език.

Имайки предвид, че и транспортната мрежа е добре развита в областта, съхранените природни дадености и културното наследство предполагат по-голямо

развитие на туризма в бъдеще. Областта е популярна дестинация и сред любителите на планинарството, алпинизма и екстремните спортове като пара- и делтапланеризъм и спелеологията. Отвесните, високи над 400 m, скали на прохода Вратцата са истински рай за алпинистите. Природният парк „Врачански Балкан“ предлага прекрасни възможности за селски и приключенски туризъм, наблюдаване и заснемане на редки птици и диви животни. Много добре развит тук е и пещерният туризъм – съществуват над 500 пещери, като най-известните от тях са Леденика и пещерата Понор. Във Врачанска планина има предпоставки за практикуване на зимни спортове на ски-пистата, разположена край х. „Пършевица“.

Съхраненото културно-историческо наследство във Врачанска област също е богато. По тези места са открити някои от известните по целия свят тракийски съкровища, Могиланската могила и др. Районният исторически музей във Враца се слави с едни от най-богатите експозиции в страната. В залите му посетителите могат да се запознаят с артефакти от световна величина. Също така покрай града е минал и пътят на Ботевата чета към вр. Околчица. От манастирите в областта могат да бъдат посетени Черепишкият и Струпешкият недалече от Мездра и Долнобешовският край Роман.

В **област Плевен** селският туризъм е представен по-ограничено – в селата Сухаче (общ. Червен бряг), Бресте (общ. Червен бряг) и Опанец (общ. Плевен) с общ капацитет от 43 легла, разпределени в 3 къщи и 1 вила за гости. И в трите села съществуват условия за риболов и плаж на реките Искър и Вит и на малки язовири, както и екопътеки сред липови и дъбови гори. Южно от селата Сухаче и Бресте могат да бъдат видени интересни скални образувания, разположени на височина 20-30 m, наподобяващи различни фигури. Наблизо се намират Чукулите – група варовикови пирамиди, изключително красиви и достъпни само за пешеходци. В района на с. Бресте са картирани над 40 пещери – повечето пропасти и достъпни само за опитни пещеряци.

В местата около Плевен има издигнати много паметници на загинали по време на Освободителната руско-турска война руски войници, а в самия град може да бъде посетена Плевенската панорама.

В **Ловешка област** в 30 села са регистрирани къщи за гости, вили под наем или хотели, като разпределението на обектите е: 76 къщи за гости, 16 вили и 9 хотела. Общият леглови фонд на Ловешка област в селските територии се състои от 1872 легла, разпределени по следния начин:

– в община Троян в 11 села – Шипково, Горно Трапе, Балабанско, Чифлик, Бели Осъм, Балканец, Орешак, Патрешко, Черни Осъм, Дебнево и Голяма Желязна;

– в община Летница в 2 села – Крушуна и Горско Сливово;

– в община Ловеч в 7 села – Българене, Стефаново, Лешница, Сливек, Хлевене, Соколово и Дойренци;

– в община Луковит в 1 село – Петревене;

– в община Априлци в 2 села – Драшкова поляна и Скандалото;

– в община Угърчин в 3 села – в Лесидрен, Голец и Микре;

– в община Ябланица в 2 села – Добревци и Голяма Брестница;

– в община Тетевен къщи за гости, семейни хотели и вили, пригодени за туристи, има в двете села Рибарица и Гложене (само в Рибарица общият капацитет на леглата е 355, разпределен в 20 къщи и вили за гости и 3 хотела).

Големият брой легла в Ловешка област се дължи на централното разположение на областта в страната, разнообразния климат и релеф, резерватите и екопътеките в Националния парк „Централен Балкан“ в Средна Стара планина, старите пътища, свързващи Северна и Южна България, които са привличали хората още от древни времена и в резултат на които по-късно тези територии се превръщат в някои от центровете на занаятите и търговията. Голяма част от къщите са с 200-годишна история, реставрирани, реновирани и предлагащи всички битови удобства в съчетание с богатите природни дадености и традициите на областта. В Ловешка област има възможности за избор на еко-, селски, планински, балнеоложки, религиозен и риболовен туризъм.

С най-голям дял от общия леглови капацитет на Ловешка област са курортните села Рибарица с 355 легла, Бели Осъм с 228, Чифлик със 193, Шипково със 147 и Крушуна със 137 легла. Село Рибарица, едно от най-красивите места в България, е идеално място за развиване на планински, еко- и селски туризъм. Разположено е в сърцето на Тетевенския Балкан сред дъбови, букови и иглолистни гори в подножието на вр. Вежен. Селото е едно от най-дългите в България, простира се на 12 km по течението на р. Бели Вит и някои от притоците му. В селото има база за спортен риболов. Предлагат се велосипеди под наем, пешеходни турове с планински водачи на български, английски и руски език. Има маркирани пътеки до паметника на Георги Бенковски, до хижа „Вежен“ или до резервата Царичина, който е включен в списъка на представителните защитени територии на ООН.

Почти във всички села съществуват условия за риболов и плаж – язовирите „Сопот“ и „Крапец“, както и множество микроязовири, предлагат отлични възможности за това, а също и за къмпингуване. В 16 села или около тях може да се упражнява плуване в естествени водоеми или в плувни басейни, построени в дворовете на туристическите обекти или близо до тях.

Областта е изключително богата на възможности за балнеология и СПА процедури. На територията си 5 села имат собствени минерални извори и СПА хотели. Заедно с близо разположени други села, чиито гости биха могли да се възползват от тези услуги, местата за СПА и балнеотуризм стават 11.

Условия за запознаване и практикуване на занаяти съществуват в 16 села. В непосредствена близост до Троян, в с. Орешак, е изграден един от най-известните музеи в района – Националната изложба на народните художествени занаяти. По старите улички на възрожденския град Троян в малките дюкянчета и днес работят майстори-занаятчии. В някои къщи за гости, като тази в с. Драшкова поляна, самите домакини предлагат като услуга курсове по керамика и фотография.

Националният парк „Централен Балкан“ влиза в южните части на областта и съответно предпоставя съществуването на множество екопътеки за пешеходни преходи до близки и по-далечни хижи сред гъсти букови гори в Троянския Балкан и природните резервати Бялка, Козята стена, Царичина и др., където има възможност за фото-лов и наблюдение на диви животни. В северната част на областта Деветашкото плато е известно с богатата си флора и фауна и каньони с красиви водопади. В 5 села домакините осигуряват и планински водачи, като обслужването за чужденци е на английски и руски или на немски и руски език.

Възможност за занимания с конен спорт предлага вилата в с. Горно Трапе (Троянско).

С открити басейни разполагат вили и къщи в 12 села: Шипково, Горно Трапе, Чифлик, Орешак, Крушуна, Горско Сливово, Лешница, Сливек, Хлевене, Дойренци, Петревене и Горна Брестница.

Условия за екстремни спортове – пара- и делтапланеризъм, наемане на ATV има в с. Петревене, общ. Луковит.

Село Соколово е в непосредствена близост до природния резерват Бялка, в който има множество диви животни, някои от които изкуствено заселени с цел ловен туризъм.

Велосипеди за велопреходи се предлагат в селата Горно Трапе, Бели Осъм, Петревене, Скандалото и Рибарица.

Ски туризъм може да се практикува в местността Беклемето, която е на 15 km на юг от с. Бели Осъм в Централна Стара планина.

Природните и антропогенните туристически обекти в Ловешка област са извънредно много. Част от тях са Троянският, Гложенският и Тетевенският манастир. Средновековната крепост в Ловеч и другите архитектурни и исторически забележителности в града, сред които е Покритият мост на майстор Кольо Фичето (Никола Фичев), Природонаучният и етнографски музей в с. Черни Осъм, възстановеното килийно училище в с. Гумощник, Къкринското ханче, останките от римската пътна станция Состра, с. Стефаново (или Старо Стефаново), в което са снимани много български филми и през 1982 г. е обявено за архитектурен резерват. Тук са и най-големият карстов извор на Балканите – Златна Панега, Геопарк „Искър-Панега“, Деветашката пещера, Крушунските водопади и още много други природни и културно-исторически забележителности.

Районът е екологично чист и с голямо разнообразие на билки и гъби.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

В заключение могат да се направят няколко извода. Първо, че общините в областите Видин, Монтана, Враца и Плевен коренно се различават по капацитет и степен на развитие на туризма в селските си територии. Повечето от тях имат характеристики на изостанали селски райони – слаборазвит, в отделни части с характер на обезлюдена територия. Именно селският туризъм е ниша, която дава добри шансове за развитие на изостаналите и нискоурбанизирани територии, където е ограничен потенциалът на другите сектори на икономиката. Отчитайки неблагоприятните тенденции в такъв вид общини, преодоляването на част от проблемите може да се постигне чрез създаване на заетост в резултат от развитието на алтернативните форми на туризъм (селски, културен, екотуризм, планински, екстремен и т. н.). За осъществяването на такава цел е необходимо рационално използване на природните ресурси, възстановяване на традиционни за съответните области селскостопански производства, развитие на транспортната и друга техническа инфраструктура едновременно с опазването на околната среда и повишаване качеството на туристическите услуги.

Другият извод, който можем да направим, е, че за да се развива селски туризъм, са необходими следните основни предпоставки:

- развито лично стопанство на собствениците на местата за настаняване;
- добри битови условия за настаняване и развлечения;
- наличие на близко разположени културно-исторически и природни забележителности.

Впечатлението за нивото на битовите условия е, че те, общо взето, са в добро състояние и отговарят на съответните санитарно-хигиенни условия. За да бъде обаче този вид туризъм в прекия смисъл селски туризъм, би трябвало собствениците на местата за настаняване да притежават и неголеми дворни площи с някои от основните овощни и зеленчукови насаждения, както и да отглеждат домашни животни и птици. Това ще позволи на настанилите се сами, при желание от тяхна страна, да участват в прибирането на съответните видове плодове и зеленчуци или грижа за домашните животни. При осигуряването на необходимите безопасни условия туристите могат за участват и в някои несложни стопански дейности, особено на такива, които са характерни за съответното землище.

ЛИТЕРАТУРА

- Грозева, М.** (2014) Недвижимото културно-историческо наследство на България като потенциал за развитие на туризма. Дисертация за придобиване на научна и образователна степен „доктор“. НИГГГ – БАН, С. /Grozeva, M. (2014) Immovable cultural-historical heritage of Bulgaria as a potential for tourism development. PhD thesis. (Bg)
- Грозева, М.** (2001) Устойчиво развитие на туризма в планинските и полупланинските територии на България. В: Сборник – доклади от Балканска научно-практическа конференция „Природният потенциал и устойчивото развитие на планинските райони“, юли 2001 г., Враца. Изд. ПП „Врачански Балкан“, с. 239-246. / Grozeva, M. (2001) Sustainable development of tourism in the mountainous and semi-mountainous territories of Bulgaria. In: Proceedings from the Balkan Scientific and Practical Conference “Natural Potential and Sustainable Development of Mountain Areas”. Izd. “Vratsa Balkan Nature Park”, July 2001, Vratsa, pp. 239-246. (Bg)
- Станкова, М.** (2003) Форми на алтернативен туризъм. Селски туризъм. ИК “L&Vpress”, София. 57 с./ Stankova, M. 2003. Forms of alternative tourism. Rural tourism. “L & Vpress” Ed., Sofia, 57 pp. (Bg)
- *** Национална стратегия за регионално развитие на Република България. В: ДВ бр. 50 от 30 май 2008 г. / National Strategy for Regional Development of the Republic of Bulgaria. In: State Gazette no. 50 of May 30, 2008. (Bg)
- Page, S. J., D. Getz.** (1997) The Business of Rural Tourism: International Perspectives. International Thomson Business Press, L.
- Roberts, L., D. Hall.** (2001) Rural Tourism and Recreation: Principles to Practice. CABI Publishing.
- <http://www.bgregion.eu>
<http://www.forum.belitsa.com>
<http://www.guide-bulgaria.com>
<http://www.nasamnatam.com>
<http://www.odysseia-in.com>
<http://www.vili.bg/selski-turizam>